

Shirin Atiner, Islamic Peoples of The Soviet Union
London 1983.

The Tara Tatars live on the banks of the River Irtysh near the mouth of the Tara. There are four main tribal groupings. They appear to have been settled here since the seventeenth century. In 1926 there were 11,517 of them (*Narody Sibiri*); it is not known how many there are today. Included amongst them are a group of Bukharans.

Tobol Tatars

The Tobol Tatars live on the River Tobol and on the Irtysh between Tara and Tobol'sk. There are amongst them a number of Bukharans and Volga Tatars, particularly in the vicinity of Tobol'sk and further west. In 1926 there were 32,102 Tobol Tatars (*Narody Sibiri*).

Tjumen' Tatars

The Tjumen' Tatars live near the towns of Tjumen' and Jalutorovsk. They include a number of Bukharans and Volga Tatars. In 1926 there were 22,636 of them (*Narody Sibiri*).

There are still large numbers of Tatars in Siberia (over half a million) but it is not possible to tell from the census what percentage of these are 'indigenous' Tatars and what percentage more recent settlers. In all probability the local groups are being rapidly assimilated by the incoming Russians and Volga Tatars.

Bukharans of Siberia

Own names: *Bukharlyk*, *Pukharlyk*; Russian name: *Bukhartsy (sibirskije)*.

The Siberian Bukharans live in the Tjumen' and northern Omsk Districts (*oblasti*) of the RSFSR. They settled in this region during the fifteenth to sixteenth centuries. At this period there was an active trade link between Siberia and Bukhara: products of the north such as furs, skins and fish were sent via the Ishim and the Irtysh to Central Asia in return for such commodities as tea, paper, dried fruits, ironmongery and luxury goods (e.g. mirrors and ornaments). The Bukharans controlled most of this trade and a number of them moved to the Tjumen'-Tobol'sk-Omsk area, where

they settled along the Rivers Tobol, Tara and Irtysh. They intermingled with the local Tatar population, who, like themselves, were Sunni Muslims (Hanafi school). Eventually they adopted the Tatar language and became virtually indistinguishable from them. As a result of this, the relevant estimates in the 1926 Soviet Census, in which the Siberian Bukharans are listed separately, are highly inaccurate. They are now listed with the Tatars.

1926 Census figures

Population: 12,012

Urban dwellers: 6.2 per cent

Percentage claiming own language (presumably Tatar) as their mother tongue: 97.9.

Percentage claiming Russian as their mother tongue: 0.4.

Literacy: 3,139 (26.1 per cent); of these, 1,719 (54.8 per cent of the total literate population) were literate in their own language.

Kundurs

Own names: *Kara-Agach*, *Karagach*; Russian name: *Kundurskije tatory*.

The Kundurs are a branch of the Nogais, descendants of the Karagach tribe who split off from the main body of the Nogais in the thirteenth century and eventually settled on the Lower Volga. Their chief occupations were agriculture and market gardening. They have now been largely assimilated by the neighbouring Astrakhan Tatars, but in their language they still preserve some typically Nogai features (phonetic, morphological and lexical), which set it apart from that of the surrounding peoples.

By religion they are Shi'i Muslims.

The Kundurs have never been separately listed in the census and there is no information available on the present size of the community.

Mishars/Meshcherjaks

Own name: *Mishar*; Russian names: *Mishari*, *Meshcherjaki*.

1971), 88–9, 143, 187–8, 293, 313–4; Klaus Grewe, Im Zickzack-Kurs über den Fluß. Die römisch/seldschukische Eurymedon-Brücke von Aspendos (Türkei), *Antike Welt* 30/1 (1999), 1–12; Michael Meinecke, *Patterns of stylistic changes in Islamic architecture. Local traditions versus migrating artists* (New York 1996), 58–60, 80; Thomas A. Sinclair, *Eastern Turkey. An architectural and archaeological survey* (London 1989), 2:232–3, 318–9; Rahmi Hüseyin Ünal, *Les monuments islamiques anciens de la ville d'Erzurum et de sa région* (Paris 1968), 153–7.

SYRIA, PALESTINE AND EGYPT

Ross Burns, *Monuments of Syria. An historical guide* (London and New York 1999), 28–9, 139–40; K. A. C. Creswell, *Muslim architecture of Egypt* (Oxford 1959), 2:148–52; Andrew Petersen, *A gazetteer of buildings in Muslim Palestine (Part 1)* (Oxford 2001), 158, 182–9; Conrad Preusser, *Nordmesopotamische Baudenkmäler altchristlicher und islamischer Zeit* (Leipzig 1911), plates 37–40.

IRAQ

Tariq Jawad al-Janabi, *Studies in mediaeval Iraqi architecture* (Baghdad 1982), 224–5; Mudīrat al-Āthār al-Qadīma al-Āmma, *Harba Bridge*, Baghdad 1935; Gerald Reitlinger, *Medieval antiquities west of Mosul, Iraq 5/2* (1938), 143–56; Friedrich Sarre and Ernst Herzfeld, *Archäologische Reise im Euphrat-und Tigris-Gebiet* (Berlin 1920), 2:322–6.

IRAN

Robert Hillenbrand, *Safavid architecture*, in *CHIr*, vol. 6, *The Timurid and Safavid periods*, 802; Wolfram Kleiss, Pol-e Qaffan Kuh bei Mianeh, *Archäologische Mitteilungen aus Iran* 16 (1983), 363–8; Wolfram Kleiss, Steinmetzzeichen an der Khadju-Brücke in Isfahan in *Aufnahmen von Ferdinand Hinzen*, *Archäologische Mitteilungen aus Iran* 16 (1983), 381–2; Wolfram Kleiss, Bridges II. Bridges in the Islamic period, *Elr* 4:453–5; Arthur Upham Pope, Bridges, fortifications and caravanserais, in Arthur Upham Pope and Phyllis Ackerman (eds.), *A survey of Persian art from prehistoric times to the present* (London and New York 1939), 2:1226–52; see also Iran Tourism and Touring Online, at <http://www.itto.org/tourismattractions/index.asp?srch2=1&name=Bridges>.

AFGHANISTAN AND UZBEKISTAN

Warwick Ball (with the collaboration of Jean-Claude Gardin), *Archaeological gazetteer of Afghanistan* (Paris 1982), 1:133–4, 163, 168, 180–1; Bernard O'Kane, *Timurid architecture in Khurasan* (Costa Mesa 1987), 17.

INDIAN SUBCONTINENT

Catherine Asher, *Architecture of Mughal India, New Cambridge history of India*, I (4), (Cambridge 1992), 87–8; 206–9; Subhash Parihar, *Land transport in Mughal India. Agra-Lahore highway and its architectural remains*, New Delhi 2008.

NICHOLAS WARNER

BukhārliḠ

The **BukhārliḠ** are Sunnī Muslim merchants from western Turkestan, who settled in the Tara, Tobol'sk, and Tyumen' regions of western Siberia, where they played a major role in the trade between Central Asia on the one hand and Russia and Europe on the other, between the late sixteenth and mid-nineteenth centuries. They called themselves BukhārliḠ (Russ., Bukhartsy), irrespective of their (at that time nonexistent) "national" (or ethnic) affiliation (e.g., Uzbek, Tajik, or Uyghur). The Soviet census of 1926 counted 12,010 BukhārliḠ; this was the last time they were officially listed as a separate ethnic group.

The Russian government granted privileges to the BukhārliḠ, encouraged their settlement in western Siberia, and established separate administrative units (*Bukharskie volosti*) for them, which existed until the nineteenth century. After their arrival in western Siberia, the BukhārliḠ lived in close contact with the autochthonous Siberian Tatars. The BukhārliḠ intermingled with them and gradually adopted many features of their material life and their dialect of the Tatar language. The best known BukhārliḠ is

روس منطقه خوش نیامد و سرانجام پس از ۱۵۳ شماره به تقاضای نماینده سیاسی روسیه تزاری و به فرمان عالم خان مغیت تعطیل شد («دائرة المعارف»، همانجا)؛ هر چند که این تعطیلی، همیشگی نبود و در دی ۱۳۷۰/ژانویه ۱۹۹۲، با گذشت ۸۰ سال، بخارای شریف با کوشش مرکز فرهنگی آفتاب سغدیان در بخارا و به زبان فارسی تاجیکی، بار دیگر آغاز به انتشار کرد (شریفزاده، ۹۵).

مآخذ: صدرهاشمی، محمد، تاریخ جراید و مجلات ایران، اصفهان، ۱۳۶۳؛ نیز:

Browne, E. G., *The Press and Poetry of Modern Persia*, Los Angeles, 1983; *Entsiklopediyai adabiyet va san'ati Tochik*, Dushanbe, 1988; Paivand, «Dzhadidskaya shkola i prosvetitel'skoe dvizhenie v Bukhara», *Guli morod*, 1997, nos. 1-3; Sharifzoda, K., «Oid ba ta'rikhi nakhustin ruznomai Tochiki», *ibid*, 1998, nos. 1-6(5).
رحیم مسلمانیان قبادینی

بُخارَلِیق، یا بُخارَلِیک، بُخارَلِیک، گروه قومی کوچکی از بخارییان ساکن سبیری (آکینر، 98؛ «دائرة المعارف...»، XII/825؛ EI², I/1337). اینان از بازماندگان بازرگانانیند که در سده ۱۰/ق ۱۶م از بخارا و اراضی آسیای مرکزی به سبیری غربی مهاجرت کردند و در آنجا استقرار یافتند (همانجا؛ آکینر، 98). آن زمان میان امیران بخارا و فرمانروایان سبیری روابط بازرگانی گسترده‌ای وجود داشت. از سبیری کالاها محلی از جمله پوست خز، چرم و ماهی از طریق رودهای قابل کشتیرانی ایشیم و ایرتیش به آسیای مرکزی صادر می‌شد. بازرگانان بخارا نیز در مقابل کاغذ، چای، ظرفهای فلزی، زینت آلات و خشکبار به سبیری می‌فرستادند. در جریان این داد و ستدها گروهی از بخارییان به مناطق اُمُشک، تُمشک شمالی تیومن و حوضه چولیم و اطراف بُئُشک مهاجرت کردند (همانجاها)؛ اینان با تاتارهای بومی درآمیختند و دین اسلام را در میان آنان رواج دادند.

بخارییان سبیری اهل سنت و حنفی مذهبند که هویت گروهی آنان بر اساس موطن و تعلق ایلی و طایفه‌ای آنان استوار است. تاتارهای سبیری که اسلام را پذیرا شدند، به پیروی از بازرگانان مهاجر، مذهب حنفی را برگزیدند («دائرة المعارف»، همانجا؛ آکینر، 95؛ بنیگسن، ۲۲۶). گرچه نفوذ دین اسلام در مناطق یاد شده مرسوم فعالیت مهاجران بخارایی و دیگر نواحی آسیای مرکزی است، با اینهمه، به سبب شمار اندکشان، رفته رفته در میان تاتارهای ساکن این مناطق مستحیل شدند، به گونه‌ای که جدا کردن آنان از تاتارها میسر نیست («دائرة المعارف»، همانجا؛ EI²؛ آکینر، 99). در سرشماری سال ۱۹۲۶م/۱۳۰۵ش — که چندان دقیق نبوده است — جمعیت این گروه قومی را ۱۲۰۱۲ تن نوشته‌اند که شمار شهرنشینان آن ۶/۲٪ بوده است (همانجاها).

در دوران حکومت شوروی که سیاست ادغام گروههای کوچک‌تر در گروههای بزرگ‌تر، اعمال می‌شد، بخارییان سبیری به صورت گروهی مستقل شمرده شده، با تاتارهای منطقه به صورت یک گروه

Bukhara, a Museum in the Open, Tashkent, 1991; Marquart, J., *Eransahr*, Berlin, 1901; Petrushevskii, I. P., *Istoriya Irana*, Moscow, 1977; Pribytkova, A.M., *Pamyatniki arkhitekturi Srednei Azii*, Moscow, 1971; Pugachenkova, G.A. and L.I. Rempel, *Vydayushchiesia, Pamyatniki arkhitektury Uzbekistana*, Tashkent, 1958; Pulatov, T., «Vizhdonok barhaet shahar», *Bukhara, a Museum in the Open*, Tashkent, 1991; Smirnova, O.I., *Ocherki iz istorii Sogda*, Moscow, 1970; *Sovetskii entsiklopedicheski slovar*, Moscow, 1987; Stavitskii, B. Ya., *Mezhdu Pamiroi i Kaspiem*, Moscow, 1966; Sukhareva O.A., *Bukhara XIX-nachalo XX v.*, Moscow, 1966.
عنایت‌الله رضا

بُخارای شریف، نخستین روزنامه علمی و ادبی به زبان فارسی در آسیای مرکزی که از یکشنبه ۲۲ ربیع‌الاول ۱۳۳۰ تا ۲۳ محرم ۱۳۳۱/ق ۱۱ مارس ۱۹۱۲ تا ۲ ژانویه ۱۹۱۳م در شهرستان کاگان (نزدیک بخارا) چاپ، و در منطقه منتشر می‌شد («دائرة المعارف...»، I/309؛ شریفزاده، 90؛ پیوند، 55-56؛ صدرهاشمی، ۸۲-۹).

سرمدیر این نشریه، م. ت. جلال یوسفزاده و صاحب امتیاز آن، ک. ل. لیوین بود. بخارای شریف در ۴ صفحه منتشر می‌شد (براون، 54؛ صدرهاشمی، ۸/۲) و زبان آن فارسی تاجیکی بود و نویسندگان تلاش داشتند مطالب آن به گونه‌ای قابل فهم برای مردم فراهم آید (شریفزاده، همانجا). روزنامه در ۴ ماه نخست، هفته‌ای ۶ شماره و سپس هر هفته ۳ شماره منتشر می‌شد (پیوند، همانجا؛ شریفزاده، 93). فکر ایجاد چنین روزنامه‌ای، نخستین بار توسط میرزا سراج حکیم (شاعر و سیاح) و میرزا محیی‌الدین منصور (بازرگان ثروتمند) مطرح گردید. ایشان با انگیزه فرار از عقب‌ماندگی سیاسی و اجتماعی بخارا و تبعیت از روزنامه‌هایی چون: ترجمان، جبل‌المتین، چهره‌نما، پرورش و... که در کابل، کلکته، مصر و... به چاپ می‌رسیدند، به فکر انتشار بخارای شریف افتادند؛ از این رو برای حمایت‌های مادی، متوجه لیوین، صاحب کارخانه پنبه شدند و پس از کسب پشتیبانی او، از حاکمان روس در منطقه (به شرط نظارت آنها بر چاپ روزنامه)، اجازه انتشار بخارای شریف را دریافت داشتند و سپس با دعوت از حیدر خواجه میر بدلف (مترجم روسها در منطقه) به عنوان نویسنده، میرزا جلال یوسفزاده از قفقاز (همکار جلیل محمدقلی زاده در نشر ملا نصرالدین) به عنوان سرمدیر، و میرزا غفار (روشنفکر ایرانی) به عنوان ویراستار، کار خود را آغاز کردند (شریفزاده، پیوند، همانجاها).

بخارای شریف خیلی زود به پایگاهی برای فرهنگ دوستان بخارا و سمرقند تبدیل شد و افزون بر میرزا جلال و میرزا سراج، نویسندگان دیگری چون فطرت، عینی، بهبودی و علیزاده، همکاری خود را با آن آغاز کردند و با این وسیله به انعکاس دیدگاههای نواندیشان و روشنفکران منطقه پرداختند. به گفته عینی، این روزنامه در تنویر افکار مردم بخارا خدمت شایانی مبذول داشت (نک: «دائرة المعارف»، پیوند، شریفزاده، همانجاها).

انتشار چنین روزنامه‌ای با این ویژگیها به مذاق امیر بخارا و حاکمان